

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3656-

16. september 2019

Svar på representantforslag 8:166 S (2018-2019)

Jeg viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Anette Trettebergstuen, Ingvild Kjerkol, Lene Vågslid, Jonas Gahr Støre, Kari Henriksen, Trond Giske, Hadia Tajik og Tuva Moflag om styrking av LHBTI-politikken.

Representantene har fremmet følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby at såkalt kjønnsnormaliserende kosmetiske inngrep (som ikke er medisinsk nødvendig) skjer før barnet selv er i stand til å samtykke.
2. Stortinget ber regjeringen styrke politiets ressurser til arbeidet mot hatkriminalitet.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forby konverteringsterapi.
4. Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med Rosa kompetanse i arbeidslivet, helsevesenet, skolen, barnehagene, politiet og på asylmottak, og sørge for at det gjøres systematisk og landsdekkende.
5. Stortinget ber regjeringen styrke bevilgningene til LHBTI-arbeid gjennom organisasjonene på feltet, «LHBTI-potten», i fremtidige forslag til statsbudsjett.
6. Stortinget ber regjeringen sikre Skeivt Arkiv i Bergen fortsatt drift i fremtidige forslag til statsbudsjett.
7. Stortinget ber regjeringen sikre magasinet Blikk fortsatt drift og mulighet til videre formidling via skolebibliotekene.

8. Stortinget ber regjeringen sørge for at alle kommuner oppretter konkrete LHBTI-handlingsplaner.
9. Stortinget ber regjeringen igangsette et utredningsarbeid om innføring av en tredje kjønnskategori i Norge.
10. Stortinget ber regjeringen styrke regionale fagmiljøers kompetanse om kjønnsdysfori og sørge for tiltak for bedre tilgang på behandlingstilbud for denne pasientgruppen.

Forslag 1:

Forslaget hører under Helse- og omsorgsministeren sitt ansvarsområde. I tillegg er problemstillinger knyttet til situasjonen for mennesker med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling sentralt i likestillings- og menneskerettighetsdebatten om LHBTIQ-politikk.

Som vert for årets IDAHOT Forum har jeg merket meg de konstruktive innspillene fra de europeiske lhbt-organisasjonene.

I år har vi fått ny kunnskap om mennesker med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling. For første gang har vi fått en levekårsundersøkelse som ser på livssituasjonen for personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling i Norge. Rapporten ble lagt fram i mai 2019. Utredningen om «Den juridiske situasjonen til interkjønn personer i Norge; utfordringer og muligheter», (mars 2019), er den første studien som ser på den juridiske situasjonen for personer med variasjoner med kroppslig kjønnsutvikling i Norge.

På nåværende tidspunkt er det imidlertid ikke planlagt å særregulere behandling av personer med interkjønn, for eksempel gjennom et lovforbud mot behandling av barn med interkjønn.

Hvilke behandlingstiltak som er nødvendige i det enkelte tilfellet, kan være en vanskelig medisinsk og etisk vurdering. Da er det viktig med gode retningslinjer som sikrer en forsvarlig praksis i samsvar med menneskerettighetene. Etersom sakene er så komplekse, mener Helse- og omsorgsdepartementet på nåværende tidspunkt at det er mer hensiktsmessig med retningslinjer enn et lovforbud.

Forslag 2:

Arbeidet mot hatkriminalitet er en høyt prioritert oppgave og politiet rapporterer om økt kompetanse på området. I 2018 mottok politiet totalt 624 anmeldelser for hatkriminalitet på landsbasis. Dette viderefører en jevn stigning siden 2014, da antallet var 223.

Politidirektoratet forklarer økningen med at politiets kunnskap om hatkriminalitet nå er langt større i flere politidistrikter. De mener at dette har ført til god fenomenforståelse og mer korrekt registrering av saker ute i distriktene. Videre følger det av politiets egen innbyggerundersøkelse at 37 prosent av de som oppga å ha blitt utsatt for hatkriminalitet anmeldte saken til politiet i 2018, mot 17 prosent i 2015. Mørketall er imidlertid fortsatt en utfordring på dette fagfeltet. Politiet er avhengig av publikumstillit for at saker skal bli

anmeldt. Det forventes at kunnskapsutviklingen i politidistriktene vil gi fortsatt økt anmeldelsestilbøyelighet.

Oslo politidistrikt ved Manglerud politistasjon har siden 2014 hatt en egen gruppe med særskilt kompetanse på etterforskning av hatkriminalitet. Denne gruppen gir råd til andre politidistrikter i enkeltsaker. I tillegg bidrar Manglerud politistasjon til politiets egen interne nettportal, ko:de. Nettsiden gir veiledning om arbeid med hatkriminalitet til politidistriktene.

Forslag 3:

Likestillings- og diskrimineringslovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering. Likestilling innebærer blant annet likeverd. Prinsippet om menneskers «likeverd» er et fundament for menneskerettighetene. Dette er uttrykkelig slått fast i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Demokratiet og velferdssamfunnet bygger på at alle mennesker er like verdifulle og har samme menneskeverd. Likeverd innebærer at enhver skal bli respektert for den man er, uavhengig av biologiske, sosiale og kulturelle forskjeller.

Forslaget reiser en rekke ulike problemstillinger. Dette handler om personer i en særlig sårbar situasjon. Det handler også om å vise respekt for enkeltmenneske og retten til bestemme sin egen identitet. Det å være en lhbtqi-person er ikke en diagnose.

Likestillings- og diskrimineringsloven forbyr både direkte og indirekte diskriminering på grunn av seksuell orientering. I hvilke situasjoner konversjonsterapi for homofile, lesbiske, bifile og transpersoner vil kunne omfattes av diskrimineringsforbudet, blir nærmere avklart gjennom håndheving av loven. Vi er ikke kjent med at Diskrimineringsnemnda har behandlet slike saker, eller vurdert problemstillingen.

Forslag 4:

Sivil sektor er en viktig aktør når det gjelder å forebygge og bekjempe hatkriminalitet. Derfor har *Rosa kompetanse justis* mottatt tilskudd fra Justis- og beredskapsdepartementet gjennom flere år. Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging er satt til å forvalte departementets tilskuddspott og behandler herunder søknader om tilskudd fra Rosa kompetanse etter en bred helhetlig vurdering.

Det er viktig at alle som jobber i helse- og omsorgstjenestene har kompetanse om og forståelse for ulike kjønnsuttrykk, orienteringer og legninger. Det er derfor inkludert læringsmål om dette i alle helse- og sosialfaglige grunnutdanninger gjennom Forskrift om felles rammeplan som er en del av RETHOS, det nye styringssystemet for helse og sosialfaglige utdanninger. Støtte til *Rosa kompetanse helse* bidrar til at personellet som allerede er i tjenesten kan få faglig bistand og veiledning i spørsmål knyttet til kjønns og seksualitetsmangfold

Rosa kompetanse skole har tidligere søkt og fått midler over Utdanningsdirektoratets Prosjektstøtteordning til private og frivillige organisasjoner. I år er *Rosa kompetanse skole* tildelt 1 974 000.

Regjeringen ønsker et inkluderende og trygt norsk arbeidsliv. Arbeidsmiljøloven har blant annet som formål å sikre helsefremmende og meningsfylte arbeidssituasjoner som gir trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og med trygge ansettelsesforhold og likebehandling. Loven skal bidra til et inkluderende arbeidsliv og gi grunnlag for at arbeidsgiver og arbeidstakere selv kan ivareta og utvikle sitt arbeidsmiljø i samarbeid med arbeidslivets parter og med nødvendig veiledning og kontroll fra offentlig myndighet. Lovens § 4-3 stiller krav til det psykososiale arbeidsmiljøet og omfatter blant annet integritet, verdighet, trakassering, utilbørlig opptreden, vold og trusler.

Arbeidstilsynet og LDO har styrket sitt samarbeid om innsats mot seksuell trakassering. De har blant annet laget en nettbasert veileder med praktiske råd og forslag for å forebygge og hindre seksuell trakassering, samt opplæringsmaterieell for arbeidsgivere, tillitsvalgte og verneombud og felles opplæring for inspektører i Arbeidstilsynet. Det skal holdes eksterne kurs flere steder i landet utover høsten 2019. Kursene retter seg mot arbeidsgivere, ledere, verneombud, HMS-ansvarlige, HR-personell og arbeidsplassstillitsvalgte. Etatene rapporterer jevnlig om innsatsen på dette området til den partssammensatte *Arbeidsgruppen for likestilling* under Arbeidslivspolitisk råd.

Forslag 5:

Jeg viser til regjeringens forslag til statsbudsjett som legges fram i oktober.

Forslag 6:

Det er tverrpolitisk enighet om at det er et nasjonalt ansvar å sikre dokumentasjon av LHBTI-historien i Norge. Denne regjeringen har helt fra Skeivt arkiv gikk over fra prosjekt til permanent drift gitt driftsmidler til arkivet gjennom bevilgninger på statsbudsjettet. Universitetet i Bergen forvalter de statlige driftsmidlene til Skeivt arkiv. Kulturdepartementet viser til Stortingets behandling av Innst. 146 S (2015-2016), hvor flertallet i familie- og kulturkomiteen viste til budsjettforliket 23. november 2015 mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre der det ble bevilget 5 mill. kroner til drift av Skeivt arkiv. Kulturdepartementet har fulgt opp dette, og legger til grunn at Universitetet i Bergens forvaltningsansvar for driftsmidler til Skeivt arkiv skal videreføres innenfor rammebevilgningen til Universitetet i Bergen.

Forslag 7:

Jeg viser til regjeringens forslag til statsbudsjett som legges fram i oktober.

Forslag 8:

Jeg viser endringene i likestillings- og diskrimineringsloven om en styrking av arbeidsgiveres og offentlige myndigheters aktivitets- og redegjøringsplikt. Endringene innebærer blant annet:

- En tydeliggjøring og konkretisering av den aktivitetsplikten som i dag påhviler arbeidsgiverne og offentlige myndigheter.
- Alle arbeidsgivere pålegges enten en dokumentasjons- eller redegjøringsplikt. Dokumentasjonsplikten som pålegges små arbeidsgivere, er mindre byrdefull enn

redegjørelsesplikten, og innebærer at skriftlig informasjon om arbeidet skal være tilgjengelig for innsyn.

- Myndighetene – i rollen som myndighetsutøver og tjenesteyter – pålegges en redegjørelsesplikt.

Dette vil bidra til alle offentlige myndigheter, herunder kommunene har en plan for oppfølging av den lovpålagte aktivitetsplikten, som også omfatter konkrete tiltak rettet mot lhbtq-befolkningen. Bufdir vil få i oppdrag å utarbeide en veileder om aktivitets- og redegjørelsesplikten.

Forslag 9:

Regjeringen støtter ikke dette forslaget.

Forslag 10:

Helse- og omsorgsdepartementet ga i 2017 Helsedirektoratet i oppdrag å lage nasjonale faglige retningslinjer for behandling av kjønnsinkongruens. Retningslinjene skal etter planen være ferdig i løpet av 2020. Helse Sør-Øst RHF samarbeider med de øvrige helseregionene om utvikling av et regionalt behandlingstilbud. Dette innebærer bl.a. å avklare kompetanse og funksjoner i grenseflaten mot Nasjonal behandlingstjeneste for transseksualisme. Dette utviklingsarbeidet skjer i nær dialog med Helsedirektoratet jf. utarbeidelsen av nasjonale faglige retningslinjer på området

Med hilsen

Trine Skei Grande

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3788-

Dato
16. september 2019

Svar på representantforslag 8:174S (2018-2019)

Jeg viser til representantforslag fra stortingsrepresentant Une Bastholm om en aktiv regnbuepolitikk for å styrke kjønns- og seksualitetsmangfold.

Representanten har fremmet følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen gå gjennom grunn- og videreutdanningen for lærere og barnevernspedagoger med formål å inkludere temaene normkritikk, minoritetsstress, seksuell helse og kjønns- og seksualitetsmangfold som en obligatorisk del av det offentlige utdanningstilbudet.
2. Stortinget ber regjeringen, i arbeidet med å fornye alle læreplanene i grunnskolen og videregående opplæring, om å inkludere kompetansemål om normkritikk, minoritetsstress, seksuell helse og kjønns-, relasjons- og seksualitetsmangfold der det er relevant, og spesielt i faget KRLE.
3. Stortinget ber regjeringen, i arbeidet med å fornye alle læreplanene i grunnskolen og videregående opplæring, om å inkludere kompetansemål om hva som er positive seksuelle relasjoner, grensesetting, forebygging av voldtekt og aksept og forståelse for seksuelle minoriteter.
4. Stortinget ber regjeringen klargjøre at konversjonsterapi for homofile, bifile, lesbiske og transpersoner ikke er tillatt i henhold til likestillings- og diskrimineringsloven, og om nødvendig fremme forslag om en endring av likestillings- og diskrimineringsloven som sørger for dette.

5. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en handlingsplan for et kompetanseløft om transtematikk, seksuelle minoriteter og relasjonsminoriteter i skoleverket, skolehelsetjenesten, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, helsevesenet, politiet, Utlendingsdirektoratet og barnevernet.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer for at alle nye skolebygg og offentlige institusjoner skal ha kjønnsnøytrale toaletter og garderober.
7. Stortinget ber regjeringen innhente kunnskap om levevilkår og psykisk helse for aseksuelle, aromantiske, BDSM-ere/fetisjister, relasjonsminoriteter, ikke-binære og transpersoner i Norge, og foreslå tiltak for å redusere utfordringene for disse gruppene.
8. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en tredje juridisk kjønnskategori.
9. Stortinget ber regjeringen utarbeide nødvendige forslag til lovendringer som styrker transpersoners rettsvern i straffeloven.
10. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innlemme all diskriminering på grunnlag av seksuell praksis mellom samtykkende voksne, som ikke overskrider andres grenser, i likestillings- og diskrimineringsloven.

Forslag 1:

Rammeplanene for lærerutdanningene legger vekt på at barnehage og skole skal legge til rette for mangfold og inkludering.

Rammeplan for barnehagelærerutdanning (§ 2) sier at:

- Barnehagelærerutdanningen skal kvalifisere kandidaten til å utøve barnehagelæreryrket i et samfunn som preges av mangfold og endring.
- Kandidaten har bred kunnskap om hvordan barns dannelse foregår, om moderne barndom, barnekultur, barns ulike oppvekstvilkår, bakgrunn og utvikling i et samfunn preget av språklig, sosialt, religiøst, livssynsmessig og kulturelt mangfold.
- Kandidaten har bred kunnskap om barns rettigheter og om hva som kjennetegner et inkluderende, likestilt, helsefremmende og lærende barnehagemiljø.

Rammeplanene for lærerutdanningene sier også at "Kandidatene har inngående kunnskap om gjeldende lov- og planverk for grunnsopplæringen og om sammenhengen i utdanningsløpet". Dette innebærer at lærerutdanningene må inkludere kjønns- og seksualitetsmangfold i tråd med det som fastsettes i Rammeplan for barnehagen, samt lærerplaner for grunnskole og videregående skole. Universitets- og høgskolerådet har også fastsatt nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene. Disse utdyper hvordan rammeplanene skal forstås og operasjonaliseres.

De gjeldende retningslinjene for grunnskolelærerutdanningene sier blant annet følgende om institusjonenes programplaner:

"I programplanene må det vises hvordan følgende tema sikres for alle studenter: Psykososialt læringsmiljø: Utdanningen skal sikre at studenten får den nødvendige ferdighet, kunnskap og kompetanse som en lærer må ha for å skape et trygt psykososialt skolemiljø og forebygge og håndtere krenkninger, mobbing, trakassering og diskriminering. Utdanningen må gi studenten kunnskap og kompetanse til å møte ulike likestillingsutfordringer i skolen. Studenten skal kunne ivareta et normkritisk perspektiv og ha øye for elevenes psykiske helse og psykososiale risikofaktorer i skolehverdagen."

Retningslinjene for lektorutdanningen sier:

"Norsk skole har en mangfoldig elevgruppe. Mangfoldet utgjør en ramme for skolens læringsaktiviteter, ved at språklige ferdigheter og sosiale og kulturelle forhold påvirker både skolens og elevenes betingelser for læring og utvikling. Elever har ulike forutsetninger for læring, som også inkluderer fysiske og psykiske funksjonsnedsettelse. Profesjonsfaget skal bidra til at studentene utvikler kompetanse som setter dem i stand til å møte mangfoldet i elevgruppen, gjennom tilpasset opplæring, spesialundervisning og universell utforming for læring".

Våren 2019 ble nasjonal retningslinje for barnevernspedagogutdanning forskriftsfestet.

Retningslinjen implementeres fra studieåret 2020-2021 og universiteter og høyskoler som tilbyr barnevernspedagogutdanning må tilse at utdanningen samsvarer med retningslinjene:

- Den nye barnevernspedagogutdanningen vil sørge for kandidater som personlig og faglig vil kunne fungere profesjonelt i et samfunn preget av mangfold.
- I retningslinjen inkluderer læringsutbyttet for kompetanseområdet yrkesrolle, etikk og samarbeid til barnets beste følgende formulering (§10 e): "har kunnskap om inkludering, ikke-diskriminering og likestilling, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder, slik at kandidaten bidrar til å sikre likeverdige tjenester for alle grupper i samfunnet."
- Læringsutbyttet omhandler inkludering, ikke-diskriminering og likestilling, og bygger dermed opp under dok 8-forslagets målsettinger om kunnskap rundt kjønns- og seksualitetsmangfold i utdanningen.
- Videre inneholder læringsutbyttebeskrivelsen under § 10 c følgende formulering: "har bred kunnskap om kommunikasjon, konflikthåndtering og samarbeid i et samfunn preget av mangfold".
- Og videre: "kan anvende faglig kunnskap om kulturell mangfold og vise flerkulturell forståelse og kultursensitivitet i tjenesteutøvelsen" (§11 h).
- Samt: "har innsikt i egen forforståelse, holdninger og verdier og betydningen av relasjonskompetanse i barnevernfaglig arbeid" (§12 a).
- Videre inkluderer retningslinjen kompetanseområdet innovasjon, kritisk tenkning og kunnskapsbasert praksis, der læringsutbyttet inkluderer: "kan planlegge,

gjennomføre, begrunne, evaluere og dokumentere barnevernfaglig arbeid selvstendig og sammen med andre" og "kan utrede og analysere barnevernfaglig arbeid selvstendig og sammen med andre" (§15 a-b).

- Kritisk tenkning, krav til begrunnelse av faglig praksis og selvstendig analyse barnevernfaglig arbeid bygger opp under dok 8-forslagets målsettinger om normkritikk i utdanningen.

Barnevernspedagogutdanningen reguleres også av forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger. Den felles rammeplanen angir felles læringsutbytte, som alle kandidater fra helse- og sosialfagutdanninger, inkludert barnevernspedagogutdanning, skal tilegne seg. Et av de felles læringsutbyttebeskrivelsene lyder (§2-2):

"har kunnskap om inkludering, likestilling og ikke-diskriminering, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder, slik at kandidaten bidrar til å sikre likeverdige tjenester for alle grupper i samfunnet"

Denne læringsutbyttebeskrivelsen er ordrett tatt inn i nasjonal retningslinje for barnevernspedagogutdanning.

Tematikken anses som godt dekket i de ovenfor nevnte utdanningene.

Forslag 2 og 3:

Skolen skal formidle kunnskap og fremme holdninger om likeverd og likestilling og at alle mennesker er like mye verdt, uavhengig av hva som ellers skiller oss. Dette er nedfelt i overordnet del av læreplanverket, som er den delen av læreplanverket som blant annet utdyper formålsparagrafen. Overordnet del har status som forskrift. Skolen skal drive opplæring om seksualitet og samliv, og sette det inn i en ramme som skaper gode holdninger og fremmer likeverd og respekt.

Målene og prinsippene for fagfornyelsen er beskrevet i Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning - Forståelse. Stortinget ga sine føringer for arbeidet i Innst. 19. S (2016-2017). Fagfornyelsen skal bidra til å ruste elevene best mulig for fremtiden. Dagens læreplaner er for omfangsrike, og det er vanskelig for lærerne å prioritere det viktigste stoffet i faget. De nye lærerplanene skal gi elever og lærere rom for dybdelæring og mer tid til å arbeide med det viktigste i faget, slik at elevene forstår stoffet og kan bruke det de har lært i andre sammenhenger.

Regjeringen har satt ambisiøse og krevende mål for fagfornyelsen. Omfanget i læreplanene skal reduseres, samtidig som læreplanene skal hjelpe lærerne med å prioritere det viktigste i fagene. I innspillrundene og høringen har mange etterlyst mer omtale av spesielle tema. Samtidig har mange uttrykt at omfanget av læreplanene fortsatt er for stort, og at det ikke er prioritert godt nok. For å ivareta målsettingene for fagfornyelsen og finne den riktige balansen i læreplanene, må vi lytte til alle innspill og faglige råd som har kommet underveis. Det vil bryte med prinsippene for den åpne og involverende prosessen dersom vi nå før høringen er oppsummert kommer med spesifikke føringer for enkelte kompetansemål. Kunnskapsdepartementet skal gå grundig gjennom alle innspillene og gjøre nødvendige

justeringer før de nye læreplanene fastsettes senhøstes 2019 i tråd med føringene som ligger i Meld. St. 28. og Innst. 19 S.

I forslagene til nye læreplaner, som var på høring i vår, var kropp, kjønn, seksualitet, grensesetting og overgrep tema i både samfunnsfag, naturfag, KRLE og kroppsøving, med ulike innfallsvinkler. Gjennom fagfornyelsen er det et mål å få til en god helhet på tvers av fag. I høringen i vår har fått mange innspill om disse temaene, som Kunnskapsdepartementet vurderer nå. For eksempel er det i høringen foreslått at elevene etter 7. trinn i samfunnsfag skal kunne gjøre rede for ulike seksuelle orienteringer og variasjoner i kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Etter 10. trinn i naturfag er det foreslått at elevene skal drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reproduktiv helse og i KRLE etter 10. trinn skal de gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn, seksualitet og seksualetikk i kristendom og andre religioner og livssyn.

Kunnskapsdepartementet mener at læreplanene som ble sendt på høring dekket perspektivet kjønns- og seksualitetsmangfold og generell likestilling på en god måte.

Læreplanene alene gir ikke god seksualundervisning, de gir rammer og setter mål. God og helhetlig seksualundervisning handler også om hvordan lærerne planlegger og gjennomfører opplæringen. Hva slags metoder og undervisningsmateriell lærerne bruker i undervisningen er imidlertid opp til den enkelte lærer og skole å velge.

Forslag 4:

Likestillings- og diskrimineringslovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering. Likestilling innebærer blant annet likeverd. Prinsippet om menneskers «likeverd» er et fundament for menneskerettighetene. Dette er uttrykkelig slått fast i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Demokratiet og velferdssamfunnet bygger på at alle mennesker er like verdifulle og har samme menneskeverd. Likeverd innebærer at enhver skal bli respektert for den man er, uavhengig av biologiske, sosiale og kulturelle forskjeller.

Forslaget reiser en rekke ulike problemstillinger. Dette handler om personer i en særlig sårbar situasjon. Det handler også om å vise respekt for enkeltmenneske og retten til bestemme sin egen identitet. Det å være en lhbtqi-person er ikke en diagnose.

Likestillings- og diskrimineringsloven forbyr både direkte og indirekte diskriminering på grunn av seksuell orientering. I hvilke situasjoner konversjonsterapi for homofile, lesbiske, bifile og transpersoner vil kunne omfattes av diskrimineringsforbudet, blir nærmere avklart i lovhåndhevingspraksis. Jeg er ikke kjent med at Diskrimineringsnemnda har behandlet slike saker, eller vurdert problemstillingen.

Forslag 5:

Det er viktig at offentlige myndigheter, virksomheter og tjenester har kompetanse og kunnskap om seksuell orientering og kjønnsidentitet, og vi er opptatt av å øke denne kompetansen slik at offentlige myndigheter kan yte best mulig hjelp og støtte til de som møter det offentlige. Kompetanseheving og kunnskapsløft er gjennomgående for flere av

tiltakene i handlingsplanen *"Trygghet, mangfold, åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017–2020"*.

For politi- og påtalemyndighetens del er dette et prioritert område i tråd med Riksadvokatens mål og prioriteringsrundskriv de senere år. Når det gjelder den konkrete oppfølgingen av mål og prioriteringsrundskrivet bør det være opp til den enkelte politimester å foreta de riktige prioriteringene for politidistriktet ut fra ulike lokale utfordringer.

Gjennom politireformen er det etablert funksjons- og rollebeskrivelser som skal bidra til å sikre kvalitet i arbeidet på politiets kjerneområder. Hatkriminalitet er ikke en definert rollebeskrivelse, men et fagområde/kriminalitetsområde som skal ha fokus på tvers av funksjoner. Det vil fremover jobbes mer aktivt med forankring av fagområdet hatkriminalitet til de nye funksjonene. Politiets kompetanse og bevissthet om hatkriminalitet er økende, herunder hvordan hatkriminalitet kan og skal gis fokus gjennom felles straffesaksinntak, radikaliseringskontakt og politiråd.

Når det gjelder helsevesenet, ønsker jeg å understreke at strategien for seksuell helse og regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk har en rekke mål og tiltak for å øke tjenesteyteres kompetanse om seksuelle- og kjønnsminoriteter. Begge planene er basert på en grundig medvirkningsprosess, hvor relevante bruker- og interesseorganisasjoner både har kommet med konkrete innspill til aktuelle tiltak ved utforming av planene, og vært delaktig i dialog om gjennomføring av flere av tiltakene. Berørte fagdirektorat bidrar til en koordinert implementering av tiltakene. Både strategien og handlingsplanen er under implementering, og det vil ikke være hensiktsmessig å utarbeide en egen handlingsplan for en avgrenset del av disse helhetlige planene, men det kan være behov for å se på om transtematikk, seksuelle minoriteter og relasjonsminoriteter er godt nok ivaretatt i tiltakene som gjennomføres.

Helsedirektoratet utarbeider nasjonal faglig retningslinje for behandling av kjønnsinkongruens. Denne skal beskrive hvem som bør gjøre hva på et overordnet nivå i den kommunale helse- og omsorgstjenesten, spesialisthelsetjenesten og den nasjonale kompetansetjenesten. Retningslinjen vil blant annet gi anbefalinger om hvordan tjenestene kan tilrettelegges for at helsepersonell skal være i stand til å gi god og forsvarlig helsehjelp. Retningslinjen vil publiseres i 2020.

Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet vil gi sine respektive fagdirektorat likelydende oppdragsbrev og revitalisert oppfølging av Snakk om Det! Regjeringens strategi for seksuell helse.

I skoleverket ble den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling innført i 2018. Ordningen skal bidra til at alle skoleeiere gjennomfører egne kompetanseutviklingstiltak etter de behov de måtte ha lokalt. Den nye ordningen legger til rette for et mer varig system der det ikke er behov for at staten kommer med nye, nasjonale satsinger. Fylkesmannen, skoleeiere, lokal UH (universitet eller høyskoler) og andre relevante aktører skal samarbeide

for å kartlegge behov for kompetanseutvikling og planlegge utviklingsarbeidet. Staten gir økonomisk støtte via fylkesmannen til skoleeiere og utdanningsinstitusjoner.

Flere universiteter og høyskoler har også etter- og videreutdanningstilbud rettet mot yrkesutøvere i sosialtjeneste, helsetjeneste, skole og barnehage om spørsmål relatert til seksuell helse, kjønnsidentitet og seksuelle overgrep.

Forslag 6:

Per i dag stiller ikke staten krav om separate garderober eller toaletter for forskjellige kjønn. Alle rom er kjønnsnøytrale etter kravene i byggeteknisk forskrift.

Et eventuelt krav om at nye skolebygg og offentlige institusjoner skal ha kjønnsnøytrale toaletter og garderober vil innebære at det innføres et krav om at disse rommene skal kategoriseres etter brukergrupper, fremfor rommets funksjon. En slik inndeling er ikke knyttet til rommenes fysiske utforming eller byggetekniske løsninger. Dette vil primært handle om skilting eller inndeling etter brukergruppe og vil ikke være naturlig å regulere i bygningsregelverket.

Forslag 7:

En av målsetningen i regjeringens strategi for seksuell helse handler om å sikre gode data og nødvendig kunnskapsgrunnlag for en målrettet innsats for god seksuell helse i befolkningen. Seksuell tiltrekning, identitet og praksis kan samvirke med enkelte levekårsindikatorer og påvirke helsen i positiv eller negativ retning.

Tiltak innenfor eksisterende handlingsplaner på lhbti-feltet og seksuell helse tar blant annet utgangspunkt i et bredt datagrunnlag. Hovedvekten av norske studier er kvalitative. Dette gir viktig dybdeforståelse av fenomener.

Regjeringen har satt i gang en levekårsundersøkelse om lhbti-personer i 2019. Rapporten fra undersøkelsen skal etter planen legges fram i slutten av 2020. Dette vil oss et bedre kunnskapsgrunnlag om lhbti-befolkningen.

Representanten etterspør sammenheng mellom seksuell praksis/seksualvaner, levekårsindikatorer og helse. Folkehelseinstituttet (FH) gjennomførte i årene 1987–2008 seksual-vaneundersøkelser i befolkningen hvert femte år. Datagrunnlaget gir informasjon om kjønn (mann/kvinne), median antall partnere, seksuelle erfaringer med samme kjønn, kondombruk, sexkjøp m.m. Av alle som fikk spørreskjemaet var det 63 prosent som besvarte undersøkelsen i 1987, mens bare 36 prosent besvarte i 2002. Lav svarprosent og skjevhet i utvalget gir usikkerhet når resultatene skal generaliseres til hele befolkningen, og fallende svarprosent gir utfordringer med sammenligning mellom de ulike undersøkelsene. Den siste seksualvaneundersøkelsen ble gjennomført i 2008, men hadde en svarprosent på under 20 prosent, og forskerne bak undersøkelsen besluttet i samråd med FHI å ikke gjøre videre analyser av datamaterialet.

I samarbeid med ulike aviser og meningsmålingsinstitutter har Norsk forening for klinisk

sexologi (NFKS) gjennomført en større befolkningsrettet seksualvaneundersøkelse i 1987, 1997, 2007 og 2017. Disse undersøkelsene har i noen større grad enn andre kartlagt seksuelle-, relasjonelle og kjønnsminoriteter i Norge, men Helsedirektoratet kjenner ikke til hvor mye som er analysert og publisert av data.

Også internasjonalt gjennomføres det undersøkelser som kan være relevante for norske forhold. I 2020 lanserer Storbritannia 4. runde av The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles (Natsal). Indikatorer som måles er bla. seksuell- orientering, tiltrekning og praksis (inkl. aseksuell). I Natsal-3 ble ca. 15 000 briter i alderen 16-74 år intervjuet. En svarprosent på ca. 58 prosent indikerer at det er mulig å samle nasjonalt representative data om seksualitet og seksuell helse.

I september publiseres resultatene fra den danske seksualvaneundersøkelsen Prosjekt SEXUS. Sverige gjennomførte en befolkningsundersøkelse om seksuell og reproduktiv helse i 2017, SRHR2017. Det finnes dermed både nordiske data og erfaringer med slik datainnsamling som det kan bygges videre på. Synovate (tidl. MMI) gjennomførte i 2009 en webundersøkelse blant ungdom om seksualitet og prevensjon, på oppdrag fra Helsedirektoratet. Målgruppen var et landsrepresentativt utvalg av ungdom mellom 16 og 24 år, trukket fra Synovates e-panel, med en responsrate på 27,3 prosent.

Felles for disse seksualvaneundersøkelsene er imidlertid at de i stor grad etterspør seksualvaner, inkludert enkelte relasjonspreferanser, men uten at disse knyttes til levekår og/eller psykisk helse, slik som etterspørres av representanten.

The European MSM Internet Survey (EMIS) er et felles europeisk prosjekt for å kartlegge seksualvaner og enkelte levekårsdata blant homofile, bifile og andre menn som har sex med menn (MSM). Prosjektet er et samarbeid mellom blant annet akademiske partnere, myndigheter og organisasjoner. Norge har deltatt i undersøkelsen i 2010 og 2017. Undersøkelsen tar utgangspunkt i seksuell praksis (MSM), men gir også et bredere levekårsbilde for sin avgrensede populasjon. Norske resultater fra 2010 undersøkelsen er presentert i en egen rapport.

Departementet er ikke kjent med at det tidligere er gjennomført levekårsundersøkelser som spesifikt har inkludert indikatorer for aseksuelle, aromantiske, BDSM-ere/fetisjister, relasjonsminoriteter, ikke-binære og transpersoner (SSB hadde imidlertid "ingen tiltrekning" som variabel i 2008).

I 2008 forsøkte SSB å ha med spørsmål knyttet til seksuell identitet i levekårsundersøkelsen. I evalueringen av prosjektet konkluderer SSB med at det er vanskelig å trekke konklusjoner om statistisk signifikans når antall svarere innenfor de ulike subgruppene av befolkningen blir for få:

"Det å definere grupper med tiltrekning til samme kjønn eller en ikke-heterofil identitet kan ikke gjøres med objektive kriterier som vi ofte kan gjøre for andre grupper. Vi er avhengige av å spørre respondentene, og derfor også avhengig av at spørsmålene er gode og gir tilstrekkelig datakvalitet. På grunn av liten mulighet for å finne signifikante

sammenhenger med levekår og på grunn av faren for målefeil, er konklusjonen fra dette prosjektet at spørsmål om seksuell tiltrekning og seksuell identitet ikke blir en fast del av levekårsundersøkelsen. Det betyr ikke at spørsmålene ikke kan inkluderes i undersøkelsen igjen ved en senere anledning, men en må da være oppmerksom på at utvalgets størrelse vil være avgjørende for å kunne trekke signifikante konklusjoner, samtidig som en må forvente en viss målefeil. Vi vil understreke at spørsmålene ikke på noen måte har svekket kvaliteten i levekårsundersøkelsen generelt." (Evalueringen av prosjektet, SSB 2010, Normann og Gulløy).

Det er også enkelte eksempler på mer avgrensede befolkningsundersøkelser som åpner for kobling av data om legning og helse og levekår i bredt. Dette gjelder f.eks. UngHUNT 4, som i 2018/2019 blant annet spør om legning, pubertetsutvikling, seksuelle erfaringer, eventuelle kjæresterrelasjoner m.m. i tillegg til et variert spørsmålsbatteri om helse og levekår. Undersøkelsen åpner imidlertid ikke for mer enn to kjønnskategorier, og vil dermed ikke kunne gi data om ikke-binære. Helsedirektoratet er ikke kjent med i hvilken grad det vil være aktuelt og mulig å stratifisere levekårsdata innsamlet i UngHUNT 4 etter seksuell legning eller relasjonsparametre. Undersøkelsen kan imidlertid gi verdifull informasjon og erfaringer om datatilfangst og datakvalitet i slike regionale befolkningsundersøkelser.

Ungdata har i perioden 2016-2019 hatt enkelte spørsmål om kjæresterrelasjoner og seksuell debut m.m. i sin grunnmodul for elever i videregående skole. Dataene kan imidlertid ikke kobles til seksuell orientering. Ungdata har frem til 2019 kun hatt avkrysningsmulighet for to kjønnskategorier, men åpner fra neste treårsperiode også en mulighet for et tredje valg. Resultater fra neste treårsperiode vil kunne si mer om omfang og datatilfangst, og ev. mulighet for videre analyser.

Forslag 8

Regjeringen støtter ikke dette forslaget.

Forslag 9:

Transpersoners rettsvern er sikret i straffeloven. Etter gjeldende rett er det en straffeskjerpene omstendighet at lovbruddet har sin bakgrunn i «andre forhold som støtter an mot grupper med et særskilt behov for vern», se straffeprosessloven § 77 bokstav i. Bestemmelsen gir et klart signal om at samfunnet ikke tolererer kriminelle handlinger som følge av fordommer og hat.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 4. juli 2018 på høring en ekstern utredning om det strafferettslige vernet mot diskriminering. Her ble det blant annet foreslått å inkludere diskrimineringsgrunnlagene kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk i en rekke strafferettslige bestemmelser, herunder bestemmelsen om hatefulle ytringer. Dette vil i så fall gi transpersoner et enda sterkere vern mot diskriminering og hatkriminalitet enn i dag. Det videre lovarbeidet følges opp av Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med Kulturdepartementet.

Forslag 10:

Forskjellsbehandling på grunn av særlige seksuelle preferanser eller aktiviteter som for eksempel fetisjisme eller sadomasochisme, omfattes ikke av diskrimineringsgrunnlaget seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk i likestillings- og diskrimineringsloven.

Denne avgrensningen er i tråd med internasjonal praksis knyttet til diskrimineringsgrunnlaget seksuell orientering. BDSM og fetisjisme vil ofte være nært knyttet til en persons identitet og slike forhold ved en person kan derfor ha visse likhetstrekk med seksuell orientering. En vid definisjon av seksuell orientering vil imidlertid kunne føre til at vernet blir svært uforutsigbart og at det blir vanskelig å avgrense vernets rekkevidde. Etter departementets kjennskap er det heller ingen annen diskrimineringslovgivning i Europa som definerer slike forhold som seksuell orientering.

Spørsmålet om hvorvidt all diskriminering på grunnlag av seksuell praksis mellom samtykkende voksne, som ikke overskrider andres grenser skulle innlemmes i likestillings- og diskrimineringsloven ble utredet i forbindelse med Prop. 81 L (2016-2017) Likestillings- og diskrimineringsloven.

Med hilsen

Trine Skei Grande

**DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3656-

19. november 2019

**Tilleggssvar på representantforslag 8:174 S (2018-2019) og
representantforslag 8:166 S (2018-2019)**

Jeg viser til representantforslag 8:166 S (2018-2019) fra stortingsrepresentantene Anette Trettebergstuen, Ingvild Kjerkol, Lene Vågslid, Jonas Gahr Støre, Kari Henriksen, Trond Giske, Hadia Tajik og Tuva Moflag. Jeg viser også til representantforslag 8:174 S (2018-2019) fra stortingsrepresentant Une Bastholm. Jeg viser videre til svar på disse forslagene i to brev av 16. september 2019.

I mine svar tok jeg ikke stilling til om det bør innføres et forbud mot konverteringsterapi/konversjonsterapi, eller om slik praksis er i strid med gjeldende lovverk. Som ansvarlig statsråd for likestillings- og diskrimineringsloven og LHBTIQ-politikken ønsker jeg allerede nå å signalisere at jeg vil igangsette en utredning om hvordan praksis som har til formål å endre personers seksuelle orientering eller kjønnsidentitet forholder seg til nasjonal lovgivning og menneskerettigheter, herunder diskrimineringsvern og trosfrihet.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte med oppfølging av disse spørsmålene og eventuell ytterligere lovendring for å forhindre denne type praksis, hvordan et slikt lovverk vil se ut og hvilke begrensninger som bør være i det.

Med hilsen

Trine Skei Grande